

Shrnutí webináře SLAK dne 2.4. 2025: Důležité informace pro chovatele

Aktuální výskyt SLAK v Evropě a opatření v ČR

MVDr. Zbyněk Semerád, ústřední ředitel Státní veterinární správy ČR

- **Slintavka a kulhavka** jsou v současnosti velmi vážným problémem, který se stále zhoršuje. Mnohá ohniska byla potvrzena v Maďarsku a na Slovensku, přičemž hrozba nakažení je vážná i v České republice. Měli bychom hrozbu nakažení brát velmi vážně a zavádět opatření s vysokou prioritou.
- **V Maďarsku** byla potvrzena nová ohniska, která postihla rozsáhlá hospodářství, včetně jednoho s více než 2000 kusy skotu. Šíření nákazy je rozsáhlé a zahrnuje i přenos viru který může být šířen větrem.
- **Přenos nákazy** se neomezuje jen na kontakt mezi chovy, ale i na přenos prostřednictvím zvířat, lidí, vozidel a dalších předmětů.

Podmínky výskytu a šíření slintavky

- **Slintavka** je vysoce nakažlivé onemocnění, které se šíří velmi rychle. Inkubační doba se pohybuje mezi 2 až 10 dny, přičemž nejkratší inkubační doba je u prasat, zatímco u skotu se inkubační doba obvykle pohybuje mezi 5 a 7 dny.
- **Klinické příznaky** zahrnují horečku, puchýře a eroze v ústech, na končetinách a v některých případech i na vemenech. Puchýře následně praskají, což zanechává bolestivé eroze.
- Zvířata často vykazují známky bolestivosti, pokulhávají, mají ztížený pohyb. Kvůli bolesti nepřijímají krmivo a nepijí, což vede k dalším zdravotním rizikům, včetně selhání organismu.
- Produkce mléka může zcela ustát, pokud se puchýře objeví na vemenech.

Vakcinace a její komplikace

- **Vakcinace** proti slintavce je komplikována několika faktory. Vakcína je účinná proti konkrétnímu subtypu SLAKU, kterých je 7 a neznamena to, že zvířata nemohou být přenašeči dál. Existují právní a ekonomické problémy, zejména v souvislosti s exportem zvířat a jejich produktů.
- Vakcinace by vedla ke ztrátě statusu země prosté slintavky, což by znamenalo ztrátu možnosti exportu zvířat a výrobků do jiných zemí. Z tohoto důvodu není vakcinace v současnosti v České republice preferována.
- Pokud by vakcinace byla povolena, musela by probíhat pod přísným dohledem a zvířata by byla označena. Další problém představuje sledování

všech zvířat a zajištění, že budou splněny všechny evropské normy a pravidla pro certifikaci.

Monitorování a prevence

- **Monitorování a preventivní opatření** zahrnují pravidelný odběr vzorků mléka a sledování klinických příznaků na farmách. Vzorky se odebírají zejména z oblastí s vysokým rizikem, jako je jižní Morava. Sběr vzorků se zaměřuje především na větší farmy a mlékárny, kde je riziko nákazy vyšší.
- Vzorky jsou odebírány přímo od zvířat, ale také od mlékáren, které přijímají mléko od více chovatelů. Sběr vzorků z větších skupin je složitý, protože to vyžaduje přesné sledování a analýzu, aby nedocházelo k falešným pozitivním výsledkům.
- Kromě vzorkování mléka je důležitá **dezinfekce vozidel a zařízení**, které mohou být kontaminována. Veterinární správa doporučuje, aby chovatelé zajistili pravidelnou dezinfekci, zejména u cisternových vozidel.

Právní a ekonomické důsledky

- **Opatření k prevenci šíření slintavky** zahrnují restriktce pro pohyb zvířat a osob. Pokud by došlo k potvrzení ohniska, bude nutné přijmout přísná opatření, která mohou zahrnovat i utrácení infikovaných zvířat.
- Pro chovatele to znamená nejen zvýšené náklady na prevenci a monitorování, ale i potenciální ztrátu příjmů z exportu, pokud by byla vakcinace povolena. Ekonomické dopady by byly značné, protože slintavka by ovlivnila obchod s živými zvířaty a jejich produkty.

Omezení pro veterinární služby

- V rámci preventivních opatření byla zavedena **omezení pro vstup cizích osob** do chovů. Veterinární lékaři a další specialisté mohou do chovů vstupovat pouze v případě nutnosti.
- Některé služby, jako například úprava paznehtů, byly pozastaveny. Tyto služby jsou povoleny pouze v případě, že je nutné zvíře léčit, nikoliv preventivně.
- Chovatelé musí vyhodnotit, které odborníky a služby jsou pro jejich provoz nezbytné a zajistit, že se minimalizuje riziko přenosu nákazy.

Další opatření a doporučení pro chovatele

- **Sledování příznaků slintavky** je klíčové. Jakékoli podezření na tuto nemoc by mělo být okamžitě hlášeno veterinární správě.

- Státní veterinární správa doporučuje, aby chovatelé pečlivě vybírali, kdo má přístup na farmy, a aby omezili kontakt mezi vnímavými zvířaty a cizími osobami.
- **Opatření pro dezinfekci vozidel a zařízení** by měla být prováděna pravidelně, a to i na hranicích, aby se minimalizovalo riziko přenosu nákazy mezi státy.

Závěr a doporučení

- Situace je vážná a vyžaduje okamžité kroky na ochranu zdraví zvířat. Chovatelé by měli být připraveni na to, že opatření mohou být zpřísněna v závislosti na vývoji situace.
- **Kontrola a prevence šíření slintavky** je klíčová pro ochranu domácího trhu a pro udržení statusu země prosté slintavky. Monitorování a rychlá reakce jsou nezbytné pro minimalizaci rizika a ekonomických ztrát.

Klinický obraz, původce, rizika a šíření SLAK

doc. MVDr. Petr Lány, CSc., VETUNI Brno

Klinické příznaky slintavky a kulhavky

- **Inkubační doba** je obvykle 2–10 dní, přičemž u skotu to bývá 5–7 dní.
- **Průběh nemoci** je charakterizován:
 - Začátkem s horečkou, která může být velmi vysoká.
 - Tvorbou puchýřů v ústech, na sliznicích, na vemenech a končetinách.
 - Po prasknutí puchýřů vznikají eroze, které jsou pro zvířata velmi bolestivé.
 - U dojnic mohou puchýře na vemenech způsobit pokles produkce mléka.
 - Zvířata vykazují bolest, slinění, pokles chuti k jídlu a pokulhávají.

Prevence šíření slintavky

- **Izolace nemocných zvířat** je nezbytná, aby se zabránilo šíření nemoci na ostatní zvířata na farmě.
- **Dezinfekce farmy a jejího vybavení** je zásadní pro zabránění šíření nemoci.
- **Monitorování a testování:** Pravidelný monitoring zdravotního stavu zvířat a testování vzorků mléka a dalších biologických materiálů z chovů pomáhá včas identifikovat výskyt viru.

Zdravotní a ekonomické dopady

- **Pokles produktivity:** Výskyt slintavky ve stádech může vést k výraznému poklesu produktivity, zejména u dojnic, kde může dojít až k poklesu produkce mléka o 50 %.
- **Ekonomické dopady:** Ekonomické ztráty nejsou jen důsledkem poklesu produkce, ale i nutností provádět nákladná preventivní opatření, karanténu a likvidaci infikovaných zvířat. Uzavření exportních trhů pro vakcinovaná zvířata má dlouhodobé ekonomické následky pro chovatele.

Další opatření pro prevenci

- **Zákazy a omezení:** Pokud dojde k výskytu slintavky, měla by být nařízena opatření, která mohou zahrnovat zákaz pohybu zvířat a lidí mezi farmami a karanténu pro nový přírůstek.
- **Ochrana farmy před externími faktory:** Zajištění, aby zvířata nebyla vystavena kontaktu s volně žijícími zvířaty, která mohou přenášet nemoc. To zahrnuje

Biosekurita jako klíčový nástroj prevence doc. MVDr. Pavel Novák, CSc., OSVČ

Prevence zavlečení patogenů

Aby byla zajištěna biologická bezpečnost farmy, je kladeno důraz na prevenci zavlečení patogenů do chovů a jejich šíření mezi zvířaty. Úspěšný management spočívá ve správném nastavení pravidel pro kontrolu vstupu pracovníků, zvířat a materiálů na farmu, přičemž se důsledně dbá na dezinfekci a izolaci nemocných zvířat.

Zásady pro chovatele

- **Izolace a karanténa:** Nová zvířata by měla být držena v karanténě minimálně 30 dní, než mohou být zařazena do základního stáda. Karanténa platí i pro zvířata po návratu z výstav.
- **Ochrana pracovníků:** Pracovníci, kteří přicházejí do kontaktu s vnímavými zvířaty, by měli používat pracovní oděvy a obuv, které se nebudou používat mimo farmu. Je doporučeno také sprchování před vstupem na farmu a po práci se zvířaty.

Zajištění čistoty a dezinfekce

- **Dezinfekční rohože a rámce:** Před vstupem na farmu je nezbytné instalovat dezinfekční rohože a rámce na všech vstupech, aby se minimalizovalo riziko zavlečení patogenů z okolí. To pomáhá udržet farmu čistou a zabezpečenou.

- **Použití jednorázových ochranných pomůcek:** Na farmě by měly být používány jednorázové pracovní oděvy a obuv, které budou po použití buď zlikvidovány, nebo důkladně vydezinfikovány, aby se předešlo šíření infekcí mezi jednotlivými oblastmi farmy.

Manipulace s materiály

- **Bezpečné skladování materiálů:** Všechny nástroje, materiály a pomůcky určené pro manipulaci s krmivem, stelivem a výkaly by měly být uzamčené a určeny výhradně pro tento účel. Tím se minimalizuje riziko kontaminace a přenosu patogenů mezi jednotlivými oblastmi farmy.
- **Údržba hygieny:** Na farmách by měly být jasně vymezené zóny pro zdravá zvířata a pro ta, která jsou v karanténě. Zajistit, aby personál, který pracuje s nemocnými zvířaty, byl oddělen od ostatních pracovníků, je klíčové pro ochranu zdraví všech zvířat na farmě.

Ochrana proti volně žijícím zvířatům

- **Oplocení a bariéry:** Pro ochranu farmy před volně žijícími zvířaty, jako jsou divočáci, kteří mohou být nositeli nákaz, by farmy měly být vybaveny dvojitým oplocením a pachovými bariérami. Tyto bariéry pomohou omezit přístup divoké zvěře na farmu.
- **Kontrola přístupu zvěře:** Na farmách je důležité mít instalované sítě na oknech a větracích systémech, aby se zamezilo přístupu volně žijících zvířat do budov, kde jsou chována zvířata.

Speciální opatření pro pohyb zvířat

- **Zdravotní stav a monitoring:** Provoz farmy by měl zahrnovat pravidelný monitoring zdravotního stavu zvířat, kontrolu při návozu a odvozu zvířat a jejich přemístění na farmě. Tento monitoring by měl být prováděn v souladu s veterinárními předpisy, aby se minimalizovalo riziko šíření nákaz.
- **Zamezení kontaktu různých věkových skupin:** Je doporučeno omezit vzájemný kontakt mezi zvířaty různého věku na farmě, aby se minimalizovalo riziko přenosu infekčních nemocí, které mohou mít různé dopady v závislosti na věku a odolnosti zvířat.

Ochrana materiálů a zařízení

- **Dezinfekce pomůcek a nástrojů:** Všechna zootechnická a veterinární zařízení a pomůcky by měla být pravidelně vydezinfikována, nebo by měla být používána jednorázově, pokud to situace vyžaduje.

- **Skladování léčiv a vakcín:** Lékárenské pomůcky a vakcíny by měly být skladovány v uzavřených, bezpečných prostorách, které jsou určeny pouze pro tento účel, aby se předešlo jejich kontaminaci a následnému šíření infekcí.

Speciální opatření pro veterinární pracovníky

- **Hygiena pro veterinární lékaře:** Veterináři by měli mít vyhrazený pracovní oděv a obuv, která je určena pouze pro práci na farmě. Po práci by měl být tento oděv důkladně umyt a dezinfikován, aby se minimalizovalo riziko přenosu infekcí mezi farmami nebo mezi zvířaty a pracovníky.

Tato opatření zajišťují, že chovy zůstanou chráněny před infekcemi a riziko šíření nemocí, jako je slintavka a kulhavka, bude minimalizováno. Včasná reakce a přísná biosekurita jsou klíčové pro prevenci a ochranu zvířat, zdraví pracovníků a ekonomiky farmy.

Pracovněprávní aspekty a náhrady škod

Mgr. Petr Haas, právník ZS ČR

Zajištění bezpečných pracovních podmínek pro zaměstnance

Vzhledem k tomu, že chovatelé mohou přijít do kontaktu s nemocnými zvířaty, je velmi důležité zajistit bezpečné pracovní podmínky pro všechny zaměstnance na farmách, kteří se s těmito zvířaty setkávají.

- **Bezpečnost práce** je klíčová, aby byli zaměstnanci dostatečně chráněni před možným přenosem infekčních chorob, jako je slintavka a kulhavka. To zahrnuje nejen fyzickou ochranu, ale i vzdělávání pracovníků o správných postupech při manipulaci se zvířaty a prevenci šíření nemocí.
- Je nezbytné, aby pracovníci, kteří přicházejí do kontaktu s nakaženými zvířaty, měli přístup k odpovídajícím ochranným prostředkům, jako jsou ochranné oděvy, obuv, rukavice a dezinfekční prostředky.

Regulace vstupu pracovníků na farmy

Pro minimalizaci rizika šíření nákazy je třeba regulovat vstup pracovníků na farmy:

- **Omezení pohybu pracovníků:** Na farmy by měli přístup pouze ti pracovníci, kteří jsou nezbytní pro chod farmy a neohroží bezpečnost chovu.
- **Právní úprava vstupu pracovníků:** Pokud se farmy nacházejí v oblasti s vysokým rizikem nákazy, je nutné právně upravit podmínky pro vstup pracovníků. To zahrnuje stanovení jasných pravidel pro ochranu pracovníků, zajištění vhodného ochranného vybavení a pravidelnou dezinfekci pracovních pomůcek a obuvi.

Kontrola výskytu nákaz

Rychlá a efektivní reakce na výskyt nákazy je nezbytná nejen pro ochranu zdraví zvířat, ale i pro ochranu zdraví pracovníků:

- **Rychlá reakce na nákazy:** Je důležité mít jasně stanovené postupy pro okamžité hlášení a reakci na podezření z výskytu nemoci. Tento proces zahrnuje jak izolaci infikovaných zvířat, tak i zajištění bezpečnosti pracovníků, kteří přicházejí do kontaktu s nimi.
- **Uzavření farmy:** V případě potvrzení nákazy by měla být právně upravena možnost uzavření farmy a omezení jejího provozu, a to i pro ochranu pracovníků a veřejnosti. Tato opatření by měla být okamžitě komunikována se všemi zaměstnanci, aby bylo zajištěno, že budou dodržována veškerá bezpečnostní pravidla.

Rizika spojená s exportem zvířat

Export zvířat a jejich produktů může být v případě vakcinace výrazně ovlivněn:

- **Exportní rizika:** Pokud by Česká republika začala vakcinovat proti některým nemocem, zvířata by ztratila způsobilost pro export. To by znamenalo uzavření exportních trhů pro živá zvířata a produkty živočišného původu.
- **Ekonomické dopady vakcinace:** Zatímco vakcinace může pomoci chránit stádo před nákazou, má negativní ekonomické důsledky, protože vakcinovaná zvířata by nemohla být exportována na zahraniční trhy. To by ovlivnilo obchod s mlékem, masem a dalšími produkty.

Právní opatření v případě epidemie

V případě vážného výskytu nemoci mohou být vydána mimořádná veterinární opatření, která mohou zahrnovat karanténní opatření a povinnou likvidaci zvířat:

- **Vyhlášení mimořádných opatření:** V případě, že by došlo k výskytu nákazy, mohou být přijata mimořádná veterinární opatření, včetně karantény pro infikované farmy a povinného utracení nemocných zvířat.
- **Možnosti náhrady škod:** Na základě rozhodnutí **Státní veterinární správy** mohou být vyhlášena **mimořádná veterinární opatření (MVO)**. Pokud v důsledku těchto opatření dojde například k **nutnosti utracení zvířat, dezinfekci stájí či likvidaci kadáverů**, mají **zemědělci s registrovanými zvířaty** možnost žádat **Ministerstvo zemědělství** o **náhradu všech prokazatelných nákladů**, pokud splní podmínky stanovené legislativou.

Náhrady pro myslivce a uživatele honiteb: MVO se týkají i **uživatelů honiteb**, kteří mají klíčovou roli při **monitoringu a snižování rizika šíření nálezů** v populaci volně žijících zvířat. Pokud myslivci zajišťují např. **odklizení uhynulé zvěře, dezinfekci nebo další opatření**, i jim může být **přiznána finanční náhrada**.

